

DUHAN

﴿ ٤٤ ﴾ سُورَةُ الدُّخَانِ

Sûrei «Duhan» Mekkîdir.

Âyetleri - Elli dokuzdur.

Kelimeleri - Üç yüz kırk.

Harfleri - Bin dört yüz kırktır.

Fasılası - م ن harfleridir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

﴿١﴾ حَمَّ ﴿٢﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٣﴾ أَنَا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ
مُبَارَكَةٍ أَنَا كُنَّا مُنذِرِينَ ﴿٤﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ
﴿٥﴾ أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا أَنَا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٦﴾ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ
أَنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٧﴾ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا
بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٨﴾ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ
رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٩﴾ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ
﴿١٠﴾ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ مُبِينٍ ﴿١١﴾ يَغْشَى
النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٢﴾

Sh:»4291

﴿١٢﴾ رَبَّنَا اكشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ أَنَّى لَهُمُ
الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ ﴿١٤﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا
مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ ﴿١٥﴾ إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ
﴿١٦﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ
فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ أَنْ أَدَّوْا

الَّتِي عِبَادَ اللَّهِ انِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٩﴾ وَأَنْ لَا تَعْلُوا
عَلَى اللَّهِ انِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢٠﴾ وَإِنِّي عُدْتُ بِرَبِّي
وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ﴿٢١﴾ وَإِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاَعْتَزِلُونِ
﴿٢٢﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنْ هُوَلَاءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ ﴿٢٣﴾ فَاسْرِبْ بَعْدِي
لَيْلًا إِنَّكُمْ مُتَّبِعُونَ ﴿٢٤﴾ وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ
مُغْرَقُونَ ﴿٢٥﴾ كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعَيْونِ ﴿٢٦﴾ وَزُرُوعٍ
وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٧﴾ وَنِعْمَةً كَانُوا فِيهَا فَآكِهِينَ ﴿٢٨﴾ كَذَلِكَ
وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٢٩﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ
وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ﴿٣٠﴾

Sh:»4292

Meali Şerifi

حَم 1 Hem kitabı mübin hakk için 2 Elhak biz onu bir mübarek gecede indirdik, çünkü biz nezir

gönderiyorduk 3 Bir gece ki her hikmetli emir onda ayırd edilir 4 Tarafımızdan emir, çünkü biz Resul

gönderiyorduk 5 Rabbından bir rahmet olarak, hakikat o, öyle semî öyle alîmdir 6 O Göklerin ve Yerin ve
bütün aralarındakilerin rabbidir ehli yakîn olsanız 7 Ondan başka Tanrı yoktur, hem diriltir hem öldürür,
hem sizin rabbınız hem de evvelki atalarınızın rabbı 8 Fakat onlar şekk içinde oynuyorlar 9 O halde gözet o
Semânın açık bir duman ile geleceği günü 10 Ki nâsı saracaktır, bu bir elîm azâbdır 11 Rabbenâ! bizden
bu azâbı aç, çünkü biz mü'minleriz diyecekler 12 Onlara düşünmek, ibret almak nerede? Kendilerine ap
açık anlatan bir Resul geldi de 13 Sonra ondan döndüler, öğretilmiş dediler, bir mecnun dediler 14 Biz o
azâbı biraz biraz açacağız, fakat siz yine döneceksiniz 15 Amma o büyük satvetle sıkıvereceğimiz gün her
halde biz intikam alacağız 16 Celâlim hakkı için onlardan evvel Fir'avnin kavminı fitneye düşürdük, onlara
da kerîm bir Resul gelmişti 17 Şöyle diye: Allahın kullarını bana teslim edin, çünkü ben size emîn bir
Resulüm 18 Ve Allaha karşı baş kaldırmayın, çünkü ben size açık bir bürhan ile geliyorum 19 Ve haberiniz
olsun ki ben sizin beni recminizden rabbım ve rabbınıza sığınmışımdır 20 Onun için eğer bana iyman
etmezseniz bari benden çekilin 21 Sonra rabbına duâ etti: bak bunlar mücrim bir kavim dedi 22 Hemen;
buyurdu; kullarımı geceleyin yürüt, çünkü siz ta'kıyb olunacaksınız 23 Ve denizi açık bırak, çünkü onlar ordu
halinde gelip gark olunacaklar 24 Neler terketmişlerdi: ne Cennetler, ne kaynaklar, ne çiftlikler, ne kerîm
makam 25 Ve içinde zevk sürdükleri ne ni'met ve refah 26 Evet öyle ve hep onları başka bir kavma miras
kıldık 27 Binnetice ne Gök ağladı üzerlerine ne Yer ne de imhal olundular 28

1. ﴿حَم﴾ - Rahmanın ruhu Muhammedîde tecellî eden

Sh:»4293

ledünnî rahmetinin bir remzi icmalîsi 2. ﴿وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ hem de o kitabı mübîne

kasem olsun -

MÜBÎN, beyanı güzel ifadesi parlak, kitabı mübîn bir bakıma levhi mahfuz olabilirse de Kur'an olması

zamir i'tibariyle daha mütebadir daha mütenasıktır. 3.

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ﴾ ki biz onu mübarek bir gecede indirdik - ekser

müfessirinin kavlinde bu mübarek gece Kadir gecesidir. İkrime ve daha ba'zıları ise Şa'banın yarısı gecesini

demişlerdir. Keşşaf tefsirinde der ki: leylei mübareke leylei Kadirdir. Bir de denildi ki Şa'banın yarısı

gecesidir ki bunun dört adı vardır. Leylei mübareke, leylei berae leylei sakk, leylei rahmet ve denildi ki

bununla leylei Kadir arasında kırk gün vardır. Leylei berae ve sakk tesmiye olunması hakkında da

denilmiştir ki harac tamamen alındığı vakit onlara beraetlerini natık bir sakk (bir sened) yazıldığı gibi Allah

tealâ da bu gece mü'min kullarına beraet yazar ve denilmiştir ki bu gecede beş haslet vardır: 1) tefrîkı külli emrin hakîm 2) bundaki ibadetin fazîleti: Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem buyurmuş ki her kim bu gece yüz rek'at namaz kılsa Allah tealâ ona yüz Melek gönderir, otuzu ona Cenneti tebşir eyler, otuzu ona Cehennem azâbından te'minat verir, otuzu da ondan Dünya âfâtını defederler, onu da ondan Şeytanın tuzaklarını hîlelerini defederler. -3) Nüzuli rahmet, aleyhissalâtü vesselâm buyurmuştur ki: Allah tealâ bu gece ümmetime öyle rahmet eder ki Benî kelb ağnamının kolları sayısınca. - 4) Husuli mağrifet: yine aleyhissalâtü vesselâm buyurmuştur ki Allah tealâ bu gece bütün müslimanlara mağrifet buyurur ancak kâhin yâhud sahir, yâhud müşâhin (çok buğuzkâr) yâhud içkiye

Sh:»4294

düşkün olan, yâhud ebeveynini inciten yâhud zinaya musırr olan müstesnâ. -5) Bunda Resulullah şefaatin tamamı verilmiş olmasıdır. Çünkü Resulullah Şa'banın on üçüncü gecesi ümmeti hakkında şefaet niyaz etti, üçte biri verildi, on dördüncü gecesi niyaz etti üçte ikisi verildi, sonra on beşinci gecesi niyaz etti hepsi verildi, ancak Allahdan deve kaçır gibi kaçanlar başka. Bir de bu gece Zemzem suyunun bariz bir surette artması âdeti ilâhiyyedendir. Maamafih ekserin kavli bu leylei mubareke ile murad Kadir gecesidir.

« اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ » buyurulmuştur. Bir de «

« فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ » kavli «

« تَنْزَلُ الْمَلَكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ » kavline

mutabıktır. Bir de « شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي اُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ » buyurulmuştur. Ve

ekser akvalde kadir gecesi Ramazandır. Eğer dersin: Kur'anın bu gecede indirilmesinin ma'nâsı nedir?

Derim ki: şöyle dediler: yedinci Semadan Dünya semaya bir cümle olarak indi, sefere i kiram leylei Kadirde

de istinsahiyle emrolundu. Cibrîl aleyhisselâm da nücumen nücumen (kısım kısım) Resulullah'a indiriyordu.

اهـ . Keşşafın inzal hakkındaki bu son beyanı leylei berâe diyenlerin kavline muntabık olmuş oluyor. Zira

leylei Kadir de ibtida Peygambere indirilmeğe başlamıştır. Onun için Kazıy ve Ebüssüüd şöyle demişlerdir.

İbtida o gece indirilmeğe başladı, yâhud o gece cümleten Levhten Semai dünyaya indirildi ve Cibrîl

aleyhisselâm sefereye (yazıcı Meleklerle) imlâ etti, sonra da Peygambere yirmi üç senede nücumen

indiriyordu اهـ . Fahrüddini Razî de şöyle kaydetmiştir: rivayet olunur ki: atıyyei harufî ibni Abbas

Hazretlerinden « اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ » kavli ile «

« اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ » kavlinden şöyle suâl etti: Allah tealâ Kur'anı ayların

hepsinde indirmiş iken bu nasıl sahih olur? İbni Abbas Radıyallahü anh Hazretleri de dedi ki: ey ibni

esved, ben helâk olsam da bu nefsinde kalsa cevabını da bulamasan helâk olacaktın. Kur'an cümleten

Levhi mahfuzdan Beyti ma'mure nâzil oldu ki o Dünya semadadır. Sonra onun arkasından

envai

Sh:»4295

ve kayie göre hâlen fehâlen nâzil oldu **اه**. Demek ki Kur'anın bir nüzuli icmalîsi bir de nüzuli tafsilîsi vardır. Nüzuli icmalîsi bir defada olmuştur. Buna daha ziyade inzâl ta'biri muvafıktır. Nüzuli tafsilîsi de peyderpey yirmi üç senede olmuştur. Buna da tenzil ta'biri muvafıktır. Bunların aynı ma'nâda kullanıldıkları da münker olmadığı gibi tenzilin her necmi ayrıca mülâhaza olunduğu zaman yine inzâl denilmek muvafık olacağından birinin bir gecede birinin de diğer gecede olması iki rivayetin tevfiğine daha uygun gelecektir.

Şu halde leylei mübarekenin leylei berae olması « **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ** »

buyurulmasına münafi olmayacaktır.

MÜBÂREKE, hayrı çok demektir, çünkü Allah tealâ bunda kullarının menfeatlerine aid işler tehyie

buyurur ki yalnız Kur'anın inzâlî olsa yine yeterdi. Amma niçin gece indirildi,

« **إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ** » çünkü bir münzir idik, ya'ni inzar yapıyorduk, inzar edecek nezîr bir

Peygamber gönderiyorduk. - Demek ki Peygamberin inzarı sıklıkla yapılması için evvel emirde onu kendi

nefsinde duyması muktezayı hikmet idi. Buna da en yaraşan gece olması idi, gecenin mübarekliğine

gelince: 4. ﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ her emri hakîm onda ayırt edilir - her

hikmetli mühim iş, yâhud her muhkem, sağlam olması lâzım gelen işler onda, ya'ni gecede ayrılıp tedbir ve

tevzi' olunur. İcra edilmek üzere sureti mahsusada ayrılır yazılır. Bu cümle istînafîyye yâhud da geceye

sıfattır. Evvelkine göre mutlak gecede, ikinciye göre de o gecede demek olur. Ebüssüud der ki: bu vasıf

onun Kadir gecesi olduğuna delâlet eder « يَفْرَقُ » nun ma'hâsı da şu demek olur: Gelecek seneye

kadar ibadın erzakı, acali ve sair umuru yazılır, faslolunur. Bir de denilmiştir ki: bunun Levhten istinsahına

beraet gecesi başlanır Kadir gecesi bitirilir. Erzak nüshası Mikâile, harbler, zelzeleler, hasifler, saikalar

nüshası Cebraîle,

Sh:»4296

ameller nüshası Semâi Dünya sahibi İsmâile ki büyük bir Melektir, mesaib nüshası da melekülmevte verilir

اهـ .

5. ﴿أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا﴾ tarafımızdan emir - ya'ni emri hakîmden murad doğrudan doğruya

Allahdan olan umurdur. Yâhud tarafımızdan emrile ayırt edilir. Yâhud « أَنْزَلْنَاهُ » zamirinden haldir,

ya'ni o Kur'anı tarafımızdan bir emir bir ferman olarak indirdik ﴿إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ çünkü biz

risalet veriyorduk - ki Resulün, elçinin elinde alâmet olmak üzere bir emirname bir ferman bulunmak lâzım

gelir. O risalet ne için? 6. ﴿رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ﴾ rabbından bir rahmet olmak üzere- ki risaleti

Muhammediyye rahmeten lilâlemîndir. İnzar da onun içindir. ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

hakikat o öyle semi' öyle alîmdir. - Mazlumların muhtacların feryadlarını işitir, ihtiyaçlarını bilir. Rabbin 7.

﴿رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ dır.

﴿إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ﴾ eğer siz iykan sahibleri iseniz - ilimlerde yakîn edinmiş iseniz, yâhud

yakîn arıyorsanız bu böyledir. 8. ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ dur ﴿يَحْيِي وَيُمِيتُ﴾ hem

hayat verir hem öldürür - bunu müşahede edip duruyorsunuz

﴿رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ hem sizin rabbınız hem de evvelki atalarınızın

rabbıdır - eski babalarınızı öldürmüş, şimdi size hayat vermiş, binaenaleyh körü körüne eski ataları taklid

edeceğiz diye uğraşmamalı onun emrine tabi' olmalıdır. 9. ﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ﴾

fakat onlar bir şekk içinde oynuyorlar - iykan sahibi değiller. Allah deseler de cidd-ü iz'an ile değil, şu

beyan olunan şüun-ı ilâhiyyeye, Allahın kitab indirdiğine,

Sh:»4297

Peygamber gönderdiğine yakîn ile inanmıyor eğleniyorlar 10. ﴿فَارْتَقِبْ﴾ o halde muntazır ol,

gözle - işte buradan inzar başlıyor, artık gözet ﴿يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ مُّبِينٍ﴾

o günü ki Semâ bir duhanı mübîn ile gelecek 11. ﴿يَغْشَى النَّاسَ﴾ nâsı saracak -

DUHANI MÜBÎN, aşikâra duman. Bu duhan hakkında iki tefsir rivayet olunmaktadır. Birisi İbni Mes'ud

Hazretlerinden mervi olduğuna göre şiddetli açlık ve kaht seneleridir, çünkü çok aç olan kimseye gerek

gözlerinin za'fından ve gerek çok kuraklık ve kahtlık senelerde havanın fenalığından Semâ dumanlı

görünür. Bir de Arab, galib olan şerre duhan tesmiye eder. Netekim dumanlı hava ta'birini biz de kullanırız.

Vak'a şudur: Kureyş Resulullah sallâllahü aleyhi veselleme ıyanda ileri gitmek isteyince aleyhlerinde

şöyle duâ etti: «

اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَى مُضْرَرٍ، وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسِنِي
يُوسُوفَ

onları bir kaht yakaladı hattâ cife, kemik, ilhiz yediler, kişi Yer ile Gök arasını duman görüyordu, söyliyenin

sesini işitir dumandan kendisini görmezdi. Buyurulduğu gibi halkı sarmıştı

﴿هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ bu elîm bir azâb - diyorlardı. Ebû Sûfyan bir kaç kişi ile Peygambere

geldiler, Allah tealâya ve rahime and verdiler, eğer dua eder de bu hali üzerlerinden defeylerse iyman

edeceklerine vadleştiler 12. ﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ ya

rabbenâ bizden azâbı aç biz mü'miniz - ya'ni açarsan iyman edeceğiz demeleri de budur. İkinci tefsirde ise

Hazreti Alîden şöyle menkuldür: Kıyametten evvel Semâdan gelecek bir

Sh:»4298

duhandır, kâfirlerin kulaklarına girecek, tâ ki her birinin başı pürhan olmuş başa dönecek, mü'mine de

ondan zükâm gibi bir hal arız olacak ve bütün arz, içinde ocak yakılmış fakat deliği yok bir eve dönecek.

Huzeyfetibnilyemandan rivayet olduğuna göre Resulullah buyurmuştur ki: Âyatın evveli dühan ve İsâ

İbni Meryemin nüzulü ve Adenin ka'rından çıkacak bir ateştir ki nâsı Mahşere sevkedecektir. Huzeyfe: ya

Resulullah o duhan nedir? demiş, Resulullah «

﴿يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ مُّبِينٍ يَغْشَى النَّاسَ﴾ diye okunup buyurmuştur ki

Meşrik ile Mağrib arasını dolduracak, kırk gün kırk gece duracak, mü'min zükâm gibi olacak, kâfire sarhoş

gibi burnundan kulağından girip aşağısından çıkacak **أَه**. Fahrüddini Razî İbni Abbastan meşhur kavil

bu olduğunu söyler. Maamafih dühanı mübîn ta'biri buna, kelâmın sıyakı da evvelkine daha mülâyımdır.

Zira Resulullahın hayatında olduğunu işrab etmektedir. Buyuruluyor ki: 13.

﴿أَنْتِ لَهُمُ الذِّكْرَى﴾ onlara, ibret almak, bellek nerede?

﴿وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ﴾ Halbuki kendilerine bir Resuli mübîn geldi - açık âyetler,

zâhir mu'cizelerle Allah tarafından gönderildiği besbelli olarak her şey'i ap açık anlatan, hem filî hem kavli

ile mübîn olan bir Peygamber geldi. 14. ﴿ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ﴾ Sonra ondan yüz döndürdüler de

﴿وَقَالُوا مُعَلِّمٌ مَّجْنُونٌ﴾ muallem, mecnun dediler - kâh muallem, ta'lim olunmuş,

öğretilmiş Sekiften birinin a'cemî bir kölesi öğretiyor dediler, kâh da mecnun dediler, artık bu halde bu

kabiliyyette bulunan insanlara yalnız ifâdesinden ibret almak, mütenebbih, olmak, sözünde durmak ne

kadar uzak! 15. ﴿إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابَ قَلِيلًا﴾ Biz azâbı biraz açacağız

﴿إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾ muhakkak ki siz döneceksiniz «

﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ diye iman va'dinizde durmayacaksınız.

Bu intibahı,

bu « ربنا » diye yalvarışı bu iman azmini unutup eski halinize küfr-ü küfranınıza avdet edeceksiniz 16.

﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى﴾ büyük sıkmakla tutup sıkacağıımız gün - Kıyamettir

﴿أَنَا مُنْتَقِمُونَ﴾ şübhesiz ki biz intikam alırız « عَائِدُونَ » ta'biri azâbın da avdetini iyma

ettiğine nazaran ikinci rivayeti batşei kübrânın mukaddimesi olmak üzere burada mülâhaza etmek iki

ma'nâ beynini cem' etse gerektir.

17. ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ﴾ - Allah tealânın intikamlarından bir

nümuneyi beyandır. Yine Fir'avn kavmindan misal getirilmesi Fir'avn hukûmetinin en büyük zulm-ü şer

hukûmeti olması ve « إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ » buyurulacağı üzere katil ve

cinayatta israf edenlerin en üstünü bulunması i'tibariyledir. 29.

﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ﴾ binnefice üzerlerine ne Gök ağladı ne

Yer - bunda bir kaç vecih vardır: 1 -) Vahidînin Basitte dediği vechile Enes ibni Mâlik radiyallahü anh

rivayet etmiştir ki Resulullah sallallahü aleyhi vesellem şöyle buyurmuştur: hiç bir kul yoktur ki Semada ona

iki kapı olmasın, bir kapıdan rızkı çıkar, bir kapıdan da ameli girer, o öldüğü zaman onu gayb ederler ve

ona ağlarlar, böyle buyurup bu âyeti okudu, buyurdu ki çünkü bunlar Yer yüzünde salih bir amel

yapmamışlardı ki Yer ağlasın, Semaya da ne salih bir amelleri ne de hoş bir sözleri çıkmamıştı ki Semâ ağlasın. Ekser müfessirinin kavli budur. 2 -) «Ehli Sema» ve «ehli Arz» takdirindedir. Ya'ni ne Melâike ağladı ne mü'minler, belki onların helâkiyle mesrur oldular. 3 -) Büyük bir adam vefat ettiği zaman cihan ağladı, Yer Gök ağladı gibi ta'birlerle musıybetin büyüklüğünü anlatmak için mubalega edilmek âdettir.

Sahib Keşşaf Hazreti Peygamber sallallahü aleyhi vesellemeden nakleder ki

Sh:»4300

şöyle buyurmuştur: her hangi bir mü'min ağlayıcıları gaib bulunan bir gurbette ölürse her halde ona Arz-ü

Sema ağlar.

Cerir de bir beytinde şöyle demiştir:

الشمس طالعة ليست بكاسفة
تبكى عليك نجوم الليل
والقمر

Bir de bunda onları tehzile benzer bir tahkır vardır. Ya'ni onlar kendilerini öyle büyük addediyorlardı,

ölecek olsalar kendilerine cihan ağlamak lâzım gelir, halbuki hiç de öyle olmadı. belki âlem sevindi.

﴿٣٠﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣١﴾
مَنْ فَرَعُونَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَقَدْ
اخْتَرْنَا لَهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ﴿٣٣﴾ وَآتَيْنَاهُمْ مِنَ
الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ ﴿٣٤﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٥﴾ إِنْ
هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ ﴿٣٦﴾ فَاتُّوا
بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٧﴾ أَهَمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تُبَعِّ
وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٨﴾ وَمَا
خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِأَعْبِينَ ﴿٣٩﴾ مَا
خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾ إِنْ يَوْمَ
الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤١﴾

﴿٤١﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ
﴿٤٢﴾ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٣﴾ إِنَّ
شَجَرَةَ الزُّقُومِ ﴿٤٤﴾ طَعَامُ الْإِثْمِ ﴿٤٥﴾ كَالْمُهَلِّ يَغْلِي فِي
الْبُطُونِ ﴿٤٦﴾ كَغَلِي الْحَمِيمِ ﴿٤٧﴾ خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَى
سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ
﴿٤٩﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٥٠﴾ إِنَّ هَذَا
مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥١﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥٢﴾
فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٣﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ
مُتَقَابِلِينَ ﴿٥٤﴾ كَذَلِكَ نُنزِّلُ الْغُرُوبَ مِنْ سَحَابٍ مُمِدَّةٍ
فِيهَا كُلٌّ فَاكِهَةٍ أَمِينٍ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا
الْمَوْتَ الْأُولَىٰ وَوَقَّيْهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضَلًّا مِنْ رَبِّكَ
ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسْرُنَا بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için, Beni İsrâ'li kurtarmıştık: o ihanetli azâbdan 29 Fir'avinden, çünkü o üstün müsriflerden
idi 30 Ve şanımlı hakkı için: biz onları bir ilim üzere âlemine karşı ihtiyar eylemişdik 31 Ve onlara âyetlerden
öylesini vermişdik ki onda açık bir ni'met ile imtihan vardı 32 Fakat şu berikiler diyorlar ki: ilk ölümümüzden
ilerisi yok ve biz yeniden neşrolunacak değiliz 33 Haydi getirin babalarımızı doğru iseniz 34 Ya onlar mı
hayırlı? Yoksa Tübbain kavmi ve onlardan evvelkilermi? Hep onları helâk ettik, çünkü mücrim idiler 35 Ve
biz o Göklerle Yeri ve aralarındakileri oyunculukla yaratmadık 36 İkisini de ancak hak sebebiyle yarattık ve
lâkin pek çokları bilmezler 37 Haberinizi olsun ki o fasıl günü hepinizin mikatıdır 38 O gün ki yar yardan bir
şey defedemez ve bir taraftan yardım da olunmazlar 39 Ancak Allahın rahmetiyle yarlıgadığı başka, çünkü
o öyle azîz öyle rahîmdir 40 Şübhesiz o zakkum ağacı çok vebal yüklenenin yemeğidir 41 Pota gibi
karınlarında kaynar 42 Hamîm kaynar gibi 43 Tutun onu da yaka paça doğru Cehennemine ortasına
sürükleyin 44 Sonra da başının üstüne hamîm azâbından dökün 45 Dat bakalım deyin: çünkü sen azîzdin,
kerîmdin 46 İşte o sizin şekk ve mücadele edip durduğunuz bu 47 Elbette müttekiler emîn bir makamda 48
Cennetlerde pınar başlarında 49 Sündüs ve istebraktan elbiseler giyerek karşı karşıya 50 Evet böyle, hem

onları iri gözlü hurîlerle tezvic de etmişizdir 51 Orada emniyetler içinde her türlü yemişi çağırır getirdiler 52

İlk ölümden başka ölüm datmazlar 53 Korumuştur da onları o Cahîm azâbından 54 Hepsi rabbından bir

fadl olarak, işte budur ancak fevzi azîm 55 Biz onu sâde senin dilinle müyesser kıldık gerek ki iyi

düşünsünler 56 O halde gözet çünkü onlar gözetiyorlar 57

30. ﴿وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ - Allah tealâ Fir'avne ve kavmına yaptığını

beyandan sonra bununla da Musâ ve kavmına

Sh:»4303

olan ihsanını beyan buyuruyor. Ya'ni o gark ve tahribin hikmeti bu necatı te'min etmek olmuştu. Ve Beni

İsraîli bu ni'mete intihabı da bir tesadüf değil, bile bile onlara bahşetmiş olduğu bazı meziyyetler ve

ni'metler hasebiyle « لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا » mantukunca imtihana çekmek

içindir. Bu suretle bu kıssayı itmamda sonra yine Mekkelilere nakli kelâm ile buyuruluyor ki 34.

﴿إِنَّ هَؤُلَاءِ﴾ şunlar: ya'ni şu Mekke kâfirleri 35.

﴿لَيَقُولُونَ ، إِنَّ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ﴾

الخ - ilk ölümden ötesini, Âhıreti ve ba'si inkâr ediyorlar. 37.

﴿أَهْمٌ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تَبِعُوا وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ ya onlar mı hayırlı yoksa

tübbain kavmı ve ondan evvelkiler mi? ﴿أَهْلَكْنَاهُمْ﴾ biz onları ihlâk ettik - ilk ölümden ilerisini

inkâr edenlere karşı bu kelâmın nasıl bir cevap teşkil ettiğini düşünmelidir. Bunda iki suretle cevap vardır:

birinci ilk ölüm olan ferdin ölümünden sonra onun mensub olduğu kavm ve milletin helâki ikinci bir ölüm

demek olduğu anlatılmıştır. Bu « **إِنَّ هِيَ إِلَّا مَوْتُنَا الْأُولَى** » demelerine cevabdır.

İkincisi de hakk-u adl için cezanın lüzumuna mebni ba'sin hakkiyyetini isbat ile va'ddir ki bu da «

﴿وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ﴾ in cevabıdır. Ve bu, daha sonraki âyetlerle daha ziyade tavzih ve tafsil

olunacaktır.

Ebû Ubeyde demiş ki: Yemen mülûkünün her birine Tübbâ' denilirdi, çünkü ehli Dünya onlara tâbi'

olurlardı cahiliyyede Tübbain mevkii islâmda halîfenin mevkii gibi idi, bunlar Arab mülûkünün en büyükleri

idi **أهـ**. Hazreti Aişe radiyallahü anha «Tübbâ' bir racüli salih idi» demiş, Kâ'b da: Allah tealâ onun

kavmını zemmetti kendisini zemmetmedi demiştir. Kelbî, o, Ebû kerb es'addır demiş, Hazreti Peygamber

sallallahü aleyhi vesellemden de şu nakl edilmiştir: Tübbâa sebbetmeyin, çünkü o

müslim

Sh:»4304

olmuştu, bilmem Tübba' nebiy midir değildir?.. Onlardan daha hayırlımı demek daha kuvvetli ve

şevketlimi demektir.

56. ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ﴾ - Sûrei

«Mü'minde» kâfirlerin «رَبَّنَا ائْتِنَا اثْنَتَيْنِ» diyecekleri geçmişti. Demek ki müttekiler için

birinci ölümden sonra berzah ölümü de yoktur, Âhirette ise zâten ölüm yok.

58. ﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَا بِهِ لِسَانَكَ﴾ - Bu hâtîme Sûrenin evvelini bir telhîstir. Ya'ni o kitabı

mübîni, Kur'anı ancak senin lisanın ile müyesser kıldık, bu güzel beyanı, bu açık ve kolay anlatışı başka bir

dil ile değil, yalnız Arabca ile yaptık ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ gerek ki anlasın düşünsünler. 59.

﴿فَارْتَقِبْ﴾ Binaenaleyh gözle-başlarına ne gelecek ﴿انَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ﴾ çünkü onlar

gözetiyorlar. - Aceb onun istikbali ne olacak diye gözlüyorlar. O gözetilen şeylerin beyanı da sûrei

«Casiye» de gelecek.

